

KUD 338.48(496.51)

RËNDËSIA E TURIZMIT PËR ZHVILLIMIN EKONOMIK TË KOSOVËS

*MSc. Valdete REXHEPI
valdeterexhepi@hotmail.com*

Abstrakt

Mbështetja në zhvillimin e degëve ekonomike tradicionale, Kosovës nuk i ka sjellur ndonjë efekt madhor në zhvillimin e deritanishëm, kështu që pasurimi i strukturës ekonomike me zhvillimin e degëve të reja ofron një mundësi kualitative të rëndësishme për avansimin e ekonomisë dhe mbarë shoqërisë kosovare. Qëllimi i këtij punimi është theksimi i disa aspekteve të cilat identifikojnë mundësitë dhe rëndësinë që ofron zhvillimi i turizmit në rritjen ekonomike dhe përparimin e shoqërisë kosovare.

Fjalët kyçe: zhvillimi i turizmit, rritja ekonomike, përparimi i shoqërisë

Hyrje

Ndikimi i turizmit në ekonominë e vendeve të ndryshme në botë është i njohur dhe efektet pozitive zakonisht shprehen në bazë të hyrave që ai vend gjeneron gjatë një periudhe të caktuar. Do të thotë derisa vendet tjera pyesin çfarë ka ndodhur nga zhvillimi i turizmit gjatë një viti, ne akoma duhet të pyesim a do të ndodhë apo si do të ndodhë zhvillimi i turizmit tek ne. Duke e ditur se zhvillimi spontan i turizmit nuk mund të sjellë asnjë të mirë në procesin e zhvillimit të mëtejshëm, por edhe se zhvillimi i turizmit në Kosovë nuk mund të jetë faktori kryesor nga i cili varet zhvillimi i vendit, është e nevojshme që përmes gërshetimit të ideve, shkencës dhe bartjes së përvojave të vendeve të huaja, të kontribuohet që zhvillimit të Kosovës ti bëhet një qasje në mënyrë shumë më konstruktive, me më shumë kuptim ndaj procesit shumë kompleks të zhvillimit, dhe që turizmit si veprimtari ti kushtohet rëndësi më e madhe duke u bazuar në efektet direkte dhe indirekte të cilat trashëgoohen si në nxitjen e zhvillimit ekonomik ashtu edhe në atë social.

Turizmi dhe zhvillimi ekonomik

Meqenëse zhvillimi ekonomik ka të bëjë me shumë llojshmëri aspektesh, zhvillimi i turizmit si aktivitet ekonomik duhet të trajtohet jo vetëm në aspekt të rritjes ekonomike të vendit, por edhe në aspekt të ndërlidhjes me kualitetin e jetës së banorëve vendës.

=====

Turizmi si aktivitet ekonomik ka filluar të trajtohet diku nga gjysma e dytë e shekullit XX dhe përfshirja e degëve tjera ekonomike të domosdoshme në zhvillimin e tij, ka bërë që turizmi të mos vlerësohet vetëm si një aktivitet rekreativ apo argëtues për njerëzit, por të trajtohet si një industri në vete e cila gjeneron të ardhura të konsiderueshme dhe krijon vende të shumta pune, e në veçanti stimulon punësimin e gjinisë femërore. Lidhja në mes të turizmit dhe ekonomisë është një proces shumë kompleks, dhe trajtimi i tij kërkon identifikimin e të gjitha lidhjeve që mund të krijohen dhe duhen të krijohen për funksionimin sa më efikas dhe produktiv të sistemit turistik.

Kosova tani gjendet në rrugë për dalje nga krizat si ato politike, të sigurisë, ekonomike, sociale apo të tjera, të cilat kanë dominuar për vite me radhë. Duke u bazuar në parimin se vendi nuk mund të ketë të ardhme të qëndrueshme pa zhvillim ekonomik, por as zhvillim ekonomik të qëndrueshëm pa stabilitet, është mëse e nevojshme që të identifikohen faktorët të cilët kontribuojnë në qëndrueshmërinë e vendit. Një prej faktorëve i cili mund të kontribuojë në daljen më të shpejtë nga krizat e theksuara është edhe zhvillimi i turizmit.

Edhe pse në Kosovë nuk diskutohet shumë për zhvillimin e turizmit, është e nevojshme përdorimi i përvojave për zhvillim të vendeve nga rajoni dhe më gjerë, dhe të analizohen ndryshimet të cilat turizmi, veçanërisht turizmi i qëndrueshëm si industri e llojit të vet, mund ti sjellë jo vetëm vendit tonë si një veprimtari ekonomike, por edhe të gjithë rajonit apo vendeve fqinje. Për të mos i dhënë hapsirë mundësisë që “ligjet e tregut” të ndikojnë në zhvillimin e përgjithshëm të vendit, zhvillimi i Kosovës duhet të bazohet në parimet e strategjisë nacionale për zhvillim ekonomik dhe në strategjinë për zhvillim rajonal.

Globalizimi, integrimet ekonomike dhe integrimet tjera, duhet të konsiderohen të domosdoshme për zhvillimin bashkohor të shoqërisë dhe përparimin ekonomik të vendit. Tani më çdo vend në një mënyrë të caktuar është pjesë e ekonomisë globale! Rregullat e strategjisë nacionale për zhvillim të qëndrueshëm të vendit, duhet të konceptohen ashtu që të jenë kompatible me rregullat evropiane dhe rregullat e zhvillimit global.

Prandaj në Kosovë, zhvillimit ekonomik duhet qasur sipas planit dhe strategjisë, duke i kushtuar theks të veçantë zhvillimit të turizmit, duke pasur parasysh efektet multiplikative të kësaj dege në punësim, zgjerimin e aktiviteteve ekonomike, zhvillimin kulturor, apo krijimin e mundësive për investime direkte të jashtme. Do të thotë, është e nevojshme që përveç strategjisë për zhvillim ekonomik të Kosovës, të hartohet strategji e veçantë për zhvillimin e turizmit, duke pasur parasysh karakteristikat natyrore favorizuese, trashëgiminë kulturore dhe historike, pejsazhet e bukura natyrore, dhe thesaret tjera. Me strategji do të definoheshin parakushtet të cilat duhet të përmbushen që të vërehen efektet për zhvillimin e turizmit në Kosovë.

Rëndësia dhe aktualiteti për zhvillimin e turizmit në Kosovë, qëndron si në arsyet politike, ekonomike, të sigurisë, dhe të tjera, prandaj hulumtimi i potencialeve turistike të Kosovës duhet të ketë karakter strategjik. Duke pasur parasysh se në perspektivë turizmi mund të jetë një nga mbështetësit kryesor të zhvillimit të Kosovës, atëherë hulumtimet duhet të bazohen në faktorët më të rëndësishëm për zhvillim të turizmit. Kjo do të thotë se përveq pasurive natyrore,

niveli i zhvillimit të tanishëm ekonomik duhet të krahasohet me mjedisin, popullsinë me nivelin e arsimit, dhe faktorë të tjerë të cilët janë parakushte për zhvillimin e turizmit.

Efektet që mund të sjellë zhvillimi i turizmit në Kosovë

Turizmi është veprimtari që sjell efekte të shumta pozitive direkte dhe indirekte ekonomike, dhe efekte në zhvillimin afatgjatë të secilit vend si destinacion turistik. Që efektet e turizmit të jenë stabile dhe afatgjata dhe të jenë në funksion të zhvillimit të një destinacioni, duhet bërë planifikimin e qëndrueshëm turistik, pavarësisht sa kompleks është ai proces. Është e nevojshme të tregohet se turizmi së bashku me degët tjera, duhet të kenë karakter të qëndrueshëm. Dhe kjo e bën planifikimin turistik të domosdoshëm për tu shmangur nga zhvillimi spontan.

Sistemi i ri i planifikimit vë theksin në identifikimin dhe parashikimin e pasojave të mundshme nga alternativat e ndryshme politike dhe evoluimi i tyre në raport me qëllimet dhe drejtimit e veprimit. Procesi i monitorimit dhe kontrollit të zhvillimit identifikon dallimet në mes të sistemit turistik të planifikuar dhe atij real.

Që të arrihet deri te strategjia e duhur për zhvillim, duhet të definohet niveli i deritanishëm i zhvillimit, të hulumtohen resurset dhe të identifikohen karakteristikat e lokaliteteve në veçanti dhe në tërësi. Hulumtimet duhet të tregojnë:

- Efektet ekonomike të degëve tjera ekonomike dhe në veçanti turizmi si degë të cilës duhet ti kushtohet një trajtim specifik
- Efektet socio-kullore të turizmit në Kosovë si një destinacion turistik me një të ardhme të rëndësishme
- Efektet ekologjike të turizmit në mjedisin jetësor
- Efektet e turizmit në zhvillimin e përgjithshëm të vendit, mirëpo edhe volumi i efekteve në mjedis përmes integriteteve ekonomike, ekologjike, kulturore

Konceptet bashkohore të zhvillimit krijohen në bazë të grumbullimit të informatave të ndryshme për proceset ekonomike, që në mënyrë sa më të kompletuar dhe të besueshme mund të projektohet rruga e zhvillimit të ardhshëm. Informacionet për trendin e bruto produktit të degëve në veçanti dhe bruto produktit në tërësi, tregojnë në probleme të mundshme në realizimin e efekteve shoqërore kualitative. Disa nga industritë kanë pjesëmarrje më të lartë e disa më të ulët në bruto produktin vendor, prandaj krijohet një pasqyrë nga efektet e tilla në bazë të së cilës merren vendime strategjike se cilave degë industriale duhet dhënë prioritet në zhvillimin afatgjatë ekonomik. Duke pasur parasysh se sa kompleks është procesi i zhvillimit, në të cilin ndikojnë shumë faktorë, qoftë individualisht apo në mënyrë grupore, duhet të identifikohen efektet e turizmit si industri në zhvillimin e vendit, por edhe të përcaktohen treguesit që pasqyrojnë jetë gjatësinë e turizmit si mbështetës i zhvillimit të vendit. Gjithashtu duhet të tregohet agragatët makroekonomikë si bruto produkti, eksporti, importi, sa do të ndikojnë në kuantitetin dhe kualitetin e strukturës

ekonomike të vendit . Me krijimin e staregjisë bëhet adaptimi dhe ristrukturimi ekonomik i degëve të veçanta ekonomike me qëllim të realizimit të strukurës ekonomike efikase dhe të gjërë, duke premtuar për zhvillimin e gjeneratave të ardhshme, për punësimin e tyre dhe standardin e lartë.

Duke pasur parasysh kompleksitetin e procesit të zhvillimit, është me rëndësi që në nivel global të ngritet vetëdija për rëndësinë e turizmit, të kuptohet kompleksiteti i turizmit, efektet e tij, rrugët e zhvillimit, të analizohet aplikimi i koncepteve menaxhuese më bashkohore dhe në veçanti koncepti i menaxhimit strategjik integral në menaxhimin e turizmit, si në vendet e zhvilluara ashtu edhe në vendet e pazhvilluara siq është edhe Kosova!

Gjithashtu, në nivel lokal është me rëndësi të kuptohet, procesi i planifikimit turistik, nevoja për mbrojtjen dhe shfrytëzimin racional të ambientit, respektimi i sistemit të vlerave, pasi që modelet e planifikimit në turizëm nuk mund të vështrohen si të izoluara nga jeta e njerëzve. Prandaj, është e rëndësishme që të respektohen karakteristikat e të gjitha lokaliteteve me potenciale turistike dhe zhvillimi i tyre të konceptohet në bazë të resurseve specifike të tyre.

Arsyet orijentohen në pasqyrimin e efekteve të turizmit në zhvillimin e Kosovës, me çka mund të tregohet shfrytëzimi praktik dhe rruga për gjetjen e zgjidhjeve jo standarde për problemet gjatë fazes së zhvillimit.

Në krijimin e strategjisë, problemi qëndron në faktin se sa detalisht mund të analizohen mundësitë për zhvillimin e Kosovës si destinacion turistik. Ky problem mund të bëhet edhe më i ndërlikuar duke marrë parasysh se të gjitha degët tjera ekonomike gjenden në vështirësi të mëdha, kur papunësia është shumë e shprehur dhe kur produktiviteti në punë është shumë i ulët.

Përfundim

Disa nga çështjet themelore në të cilat duhet të bazohet planifikimi strategjik për zhvillimin e turizmit në Kosovë janë: stabiliteti makroekonomik, nxitja e zhvillimit ekonomik, dhe ulja e nivelit të papunësisë. Ndërsa elementet kryesore në të cilat do të bazoheshin matjet e zhvillimit të turizmit, e të cilat kanë ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin ekonomik janë: efektet direkte të krijuara nga qarkullimi i turistëve dhe shpenzimet e tyre, efektet indirekte të krijuara nga shpenzimet përmes të cilave plotësohen kërkesat turistike, dhe nga efektet e stimuluar të cilat shprehen përmes shpenzimeve të cilat krijohen nga banorët vendës të cilët kontribuojnë në zhvillimin e ofertës turistike.

Literatura

1. Burns P., Novelli M. **Tourism development** (2008) British library, London, UK
2. Bouncken R, Pyo S. **Knowledge Management in Hospitality and Tourism** (2002) The Journal of Quality Assurance in Hospitality&Tourism, Volume 3

3. Hara T. **Quantitative tourism industry analysis** (2008) Elsevier, Oxford, UK
4. Jafari J. **Encyclopedia of tourism**, (2000) Routledge, London, UK